

עורכת ראשית: עו"ד קארן שוורץ-אמיגה | עורך: עו"ד שוקי פרידמן | עורכת מדיה: עו"ד יעל שמחי

על מעמדה המשפטי של הכתובה

| 24/11/2013 |

רשימה זו תדגיש את מעמדה המחייב של הכתובה במשפט הישראלי על פי פסיקת בית המשפט העליון, תפרט את ההתנגשות בין הכתובה לבין זכויות ממוניות המוקנות לאישה מכוח חוק יחסי ממון או הסכמי ממון וצוואות, לרבות הזכות של האישה לשערך הכתובה.

נעמוד על הבעייתיות הגלומה, לטעמנו, בפן היישומי של פסיקתו של בית המשפט העליון. בעייתיות זו נובעת מעירוב הדין הדתי עם עקרונות המשפט האזרחי. נציג את הדרך, הראויה לדעתנו, בה הלכו בתי הדין הרבניים בהידרשם לאי התאמה זו.

מעמדה המחייב של הכתובה בדין הישראלי

א. הכתובה מול הסכמי ממון וצוואות

משפחה במשפט

חיפוש בגליונות העיתון

< חוקתי, מנהלתי וזכויות אדם

✓ משפחה במשפט

קשר הנישואין באסלאם ודרכי התרתו

מזונות תקופת ההמתנה - מזונות העידה

על מעמדה המשפטי של הכתובה

על המתח שבין הורות כפויה וזכויות קטין והאזיון שביניהן

דמי שימוש ראויים בין בני זוג בפירוד - אימתי

אפטרופוס לדין לקטין בהליכי אימוץ - אימתי?

נפקותה של אי עמידה במועד למתן פסק דין בעניין הכרזת קטין כ"בר אימוץ", ושימוש חוזר במומחה ששלל בעבר מסוגלותם של הורים ביחס לבנם הבכור

עו"ד אורי צפת¹

מעשה שהיה כך היה: לאחר שאשתו של המצווה נפטרה ממחלה קשה ולהם שלושה ילדים הוא מצא אישה אחרת. כדי לדאוג לילדיו, הוא עשה הסכם יחסי ממון עם האישה האחרת. כן טרח ועשה גם צוואה. בשני מסמכים אלה דאג לה היטב, אך גם לילדיו. כשבוע לאחר ההסכם, ביום נישואיו לשנייה, הוא התחייב בכתובתה לשלם לה מיליון דולר, טבין ותקילין. לאחר שנה וחצי נפטר. האלמנה קבלה את המגיע לה על פי הסכם יחסי הממון והצוואה (וזה היה לא מעט), אלא שהיא התאוותה לקבל גם את סכום כתובתה בסך מיליון דולר, צמוד למדד מיום נישואיה. שלושת הילדים קמו מפניה, מבינים שאם הם יידרשו לשלם את כתובתה לא יותר להם דבר. העניין הזה נדון בהרחבה בשלוש ערכאות, כאשר בית המשפט העליון בבע"מ פלונית

[2]

דחה בסופו של דבר את תביעת האלמנה לשלם לה את סכום כתובתה. כב' השופטת ע. ארבל נזקקה לדין התורה וקבעה ש"הכותב נכסיו לבניו ולא מיחתה בעדו- איבדה כתובתה".

[3]

כב' השופטת ע. ארבל התייחסה בפסק דינה למוסד הכתובה מהפן הדתי שלו, שלו שתי תכליות מרכזיות; האחת, לחזק את מוסד הנישואין, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה

[4]

ואילו השנייה "כדי שיהיו הכל קופצין עליה לישאנה"

[5]

שזה כמובן לאחר גירושיה וכתובתה בידה. ביחס לאמור, כבר נעיר, שהטעמים דלעיל ממש אינם הטעמים האמיתיים למתן הכתובה. מוסד הכתובה הינו "תרופה", עזרה לאישה שאינה יורשת את בעלה לפי דין התורה ואף אינה מתחלקת עמו ברכוש המשפחתי שהוא שלו. לכן, עם פטירתו, או עם גירושיה ממנו היא מקבלת את סכום הכתובה שנקבע לה מראש במעמד קידושיה ע"י בעלה.

[6]

כב' השופטת מ. נאור נזקקה דווקא לדיני החוזים ואומד הדעת של הצדדים. היא קבעה שעניין הכתובה נבלע בתוך הסכם יחסי הממון והצוואה. זאת, אף שהכתובה אינה מצוינת שם מפורשות. זאת, כי ברור ומובן שעניין הכתובה נכלל שם מאליו והובא בחשבון. אף שהכתובה נעשתה כשבוע לאחר חתימת הסכם יחסי הממון, עדיין היא שם, שכן הסכם הממון ומעשה החתונה חד הוא, רצף של עניין אחד. בהמשך ננסה לסנכרן בין שתי הדעות השונות של השופטות שהן בעצם אותה דעה. התוצאה של פסק הדין הביאה בפעם הראשונה לתודעת הציבור (רק מי שרוצה להיות קשוב לכך), שהכתובה הינה מסמך מחייב לכל דבר ועניין ואין להקל ראש בכך. מאז אותו פסק דין, הפכה הכתובה לכלי רב עוצמה, הן בהליכי גירושין והן בהליכי ירושה.

כבר עתה אנו נוכחים, כי נוצר משולש משפטי חשוב, שהוא **הסכם יחסי ממון - הצוואה - הכתובה**. שלושה קדקודים אלה מושכים כל אחד לכיוונו. עם הרבה ידע וקצת הבנה ניתן יהיה לקבצם יחד "כעסקת חבילה" אחת.

[7]

על זכויותיו המהותיות והדיניות של קטין בעת דיון בעניינו

תביעת קטינה לשינוי שם משפחתה לשם המשפחה של הוריה האומנים

המישור הראייתי בתיקי נוער - על רקע תפקידו ומעמדו של פקיד הסעד כידו הארוכה של בית המשפט

על מעמדה של משפחה מארחת

חובת אישה להתגורר בבית בעלה כתנאי לחיובו במזונות אינה מוחלטת

לא כל "רצון" לגירושין שולל פיצוי בגין גירושין בעל כורחה

חיוב מזונות - ממועד הגשת תביעה לבית הדין הדתי הדרוזי, חרף מחיקתה מחוסר סמכות

התרת נישואי תערובת שנערכו בישראל בהעדר סמכות

חשוב לדעת

אזרחי <

עבודה <

ביטוח לאומי <

הוצאה לפועל <

פשיטת רגל <

הידעת ש

הנחיות לכותבים

עורכי הביטאון

תנאי שימוש

באותו פס"ד של בית המשפט העליון, בע"מ פלונית, אוזכר פסק דין ישן נושן, אך מיוחד ואמיץ, של בית המשפט המחוזי בתל אביב, מפי כב' הש' י' שילה ז"ל, בפרשת ברכה קיפר.

[8]

זו הייתה אלמנה שתבעה את כתובתה, בנוסף למה שירשה על פי צוואת המנוח. מדובר היה בחמש עשרה אלף ל"י (של אז). לא היה סביר שהאלמנה תקבל גם כתובה וגם את שקיבלה על פי צוואה. אלא שהתברר שחוק הירושה

[9]

מאפשר קיזוז הכתובה מהירושה רק בירושה על פי דין (סע' 11 (ג)), אך לא בירושה על פי צוואה. הטעם לכך, שבירושה על פי דין רצון המנוח לא נשמע בעוד שצוואה הינה פרי רצונו. לכן נזקק היה בית המשפט לחשוב כמו המצווה, בנסיבות העניין, ולאמוד דעתו. משקרא כב' השופט י' שילה ז"ל בצוואתו, כי המצווה הורה שלא לסטות מהוראות צוואתו אף כמלוא הנימה, הרי שתשלום הכתובה בסך חמש עשרה אלף ל"י יהיה סטייה מהוראותיו. לכן דחה את תביעת האלמנה וזו נאלצה להסתפק רק במה שירשה על פי צוואת המנוח. פסק הדין בעניינה של ברכה קיפר הינו אבן יסוד לסוגית הכתובה שעה שהיא מתחככת עם הצוואה, שהביא לתוצאה המשפטית בבע"מ פלונית ולדחיית תביעת האלמנה לכתובתה.

ואכן, בעניינה של פלונית הנ"ל, בית המשפט לענייני משפחה בחיפה, אימץ ופסק על פי פרשת ברכה קיפר, תוך שהוא דוחה את תביעת האלמנה לכתובתה. מכיוון שבכתובה מדובר, נדרשו כולם לדין התורה: "הכותב כל נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות... וכתב לאשתו עמהם קרקע כלשהוא... הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים ושתקה כשנודע לה ולא מיחתה איבדה עיקר כתובתה".

[10]

פרושו, שמכיוון שקיבלה או ידעה שהיא יורשת על פי צוואה ולא טענה "שזה לא כולל כתובתה", הרי שעל פי אומד הדעת, אין לה את כתובתה. בערעור שהוגש התהפכה הקערה. בית המשפט המחוזי הרחיק יותר לתוך ההלכה היהודית, הדגיש את כבודה וחשיבותה של הכתובה והוסיף לנו את "תקנת טוליטולא" (חכמי העיר טולדו שבספרד).

[11]

תקנה זו קובעת, שהאישה זכאית תמיד לכתובתה, אך לא מעבר לשווי מחצית העיזבון. לכן, קבע שהאלמנה זכאית לתשלום כתובתה בסך מיליון דולר, בתנאי שהעיזבון הינו שני מיליון דולר ויותר, תוך שברור שמה שירשה- נספר בשווי העיזבון. תקנת טוליטולא הייתה חידוש מהפכני, לא רק בגלל הרקע ההיסטורי-הלכתי, אלא בעיקר משום שבתי המשפט נזקקו לפסוק על פי דין תורה, בעניינם של חוק הירושה, שכולו חקיקה ישראלית. תקנת טוליטולא מקבילה בעצם לשריון ירושה, הנוהג במשפט האירופאי (הקונטיננטלי). בגלגול השלישי נוצרה הלכת "בע"מ פלונית", שלמעשה קבעה שאכן בעניין הכתובה יחול הדין הדתי, כמו בפרשת ברכה קיפר, ונפסק כפי שנפסק בבית המשפט לענייני משפחה בחיפה ופלונית הפסידה את כתובתה, כי כבר קיבלה רכוש כזה או אחר מן המנוח, הן בחייו והן על פי צוואתו, ולא מיחתה נגדו שרכושה הוא בנוסף לכתובתה. בכך אפשר לסנכרן את הגישות המשפטיות השונות שבין השופטות ע' ארבל למ' נאור, כאשר נאמר שמוסכם היה על האלמנה, בהסכם יחסי הממון, שילדיו של המנוח יקבלו את שלו על פי ההסכם וצוואתו.

ב. שערור הכתובה.

כעת באנו לשאלת תשלום סכום הכתובה לאלמנה - האם הוא צמוד או לא. כפי שאמרנו, בית המשפט המחוזי בחיפה, שפסק לאלמנה את כתובתה (אך לא יותר ממחצית שווי העיזבון) קבע שהסכום אינו צמוד בשל שלש אלו: בתי הדין הרבניים אינם פוסקים הצמדה; משום שמדובר בזמן קצר יחסית (שנתיים וחצי מיום הנישואין ועד הפטירה) וגם משום שמדובר בסכום כתובה גדול (מיליון דולר).

והנה עתה הוכרע העניין בפסק דין של בית המשפט העליון **בעניין עיזבון פלוני**.

[12]

נקבע, כי הכתובה הינה מוסד משפטי מכובד, שריר וקיים, כי סכום הכתובה צמוד למדד מיום הנישואין ועד תשלומה לאלמנה. קודם לכן, פסק בית המשפט המחוזי בתל אביב בתיק זה כי יש לבחון את אומד דעתם של הצדדים על פי הנסיבות (מה ירשה האלמנה, מה גודל העיזבון וכד'), תום הלב ויישום התכלית האמתית של הכתובה.

[13]

סכום הכתובה היה 100,000 ל"י (10 ש"ח) וללא הצמדתו למדד, יהיה זה לעג לרש. וכך נפסק לאלמנה עבור כתובתה סכום של 189,000 ש"ח, שהוא הסכום כהצמדתו ליום הגשת התביעה. דא עקא, שבינתיים האלמנה נפטרה וירשיה המשיכו את תביעתה והם זכו בסכום כספי גדול.

[14]

עניין זה תמוה כשלעצמו, כי אם הכתובה נועדה למחיית האישה או האלמנה (שלפי הדין הדתי, אין לה חלק ברכוש בעלה או שאינה יורשת את בעלה), למה יש לשלם את סכום הכתובה ליורשיה, אם היא נפטרה בינתיים? הרי היא אינה זקוקה כעת למחייתה וירשיה ירשו את עיזבונה ולמה יש לשלם להם את סכום הכתובה? ניתן לומר, שאם האלמנה לא תבעה את הכתובה בחייה, לאחר שבעלה נפטר, לא יוכלו יורשיה לתבוע, זאת, על פי העיקרון שנקבע **בהלכת יהלום**

[15]

לפיה, אם האישה לא תבעה את בעלה (על פי הלכת השיתוף) בחייה, הרי שהיא ויתרה ואין היורשים יכולים לבוא בנעליה ולתבוע את מחצית הרכוש עבור אמם. הוא הדין בנושא הכתובה; ומשלא תבעה, הרי שהיא ויתרה. כן צריך להוסיף, שהזכות לתבוע את הכתובה מסורה על פי חוק הירושה לבית המשפט לענייני משפחה, אלא אם ניתנה הסכמה על פי סעיף 155 לחוק הירושה.

אולם, מה שבעצם אנו למדים מפסק הדין בעניין עיזבון פלוני, שבענייני הכתובה יחול הדין הדתי לעניין עצם הזכאות ואילו את שערובה של הכתובה ניתן לבצע תוך שיקול דעת של בית המשפט הן לפי הדין הדתי והן לפי הדין האזרחי.

[16]

ההלכה שנקבעה חשובה מאין כמותה כי בסופו של דבר נקבעה עתה הדרך מתי ואיך תשוערך הכתובה. קבוצת שיקולים ראשונה היא "הפרספקטיבה הרחבה", הבוחנת את הגשמת תכלית הכתובה – פרנסת האישה, שאם זו מובטחת לה, הרי שלא נשערך (כמו בבע"מ פלונית הנ"ל). קבוצת השיקולים השנייה מתמקדת במסמך הכתובה עצמו (הפרספקטיבה הצרה) - האם יש בו הצמדה או לא, ומה כוונת הצדדים. צירוף שתי הפרספקטיבות יביא את התוצאה הצודקת. עם זאת, בשיקול הדעת המשפטי יש שיקולים מנחים. הראשון והעיקרי, שהתחייבות הינה לסכום מסוים. השני, שהסכום משקף את מזונות האישה למשך שנה. השלישי, שאין מקום לפסוק ריבית אלא רק הצמדה.

כב' השופטת ד' ברק-ארז שהצטרפה לפסק הדין המקיף של כב' השופט א' רובינשטיין, מהללת את הכתובה כמוסד משפטי שביקש להגשים צדק חברתי ובין-אישי מקדמת דנא וכי חשוב שתכלית זו לא תסוכל דווקא בעת הזו, אם לא נשערך את הכתובה:

"להשקפתי, שערור של סכום הכתובה, המבקש להבטיח את עתידה הכלכלי של האישה לאחר תום הנישואין בהתאם לתכליתה המקורית של הכתובה הוא דוגמא טובה להגשמתם של עקרונות אלה".

ושוב נזכיר כי מדובר במקרה זה באישה שנפטרה (שירשה את בעלה) ולא בגרושה. מה לנימוקים אלה ולתוצאת פסק-הדין?

ג. הכתובה וחוק יחסי ממון

בסעיף 17 לחוק יחסי ממון

[17]

נקבע לאמור:

"אין בחוק זה כדי לגרוע מזכויות לפי חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959, או מזכויות האישה לפי כתובתה, ואין בו כדי לגרוע מהוראות סעיף 101 לחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969".

מעניינת במיוחד היא הסוגיה בה לא עסקו פסקי הדין – מעמדה של הכתובה ביחס לזכויות האישה על פי סעיף חוק יחסי הממון בכלל וסעיף 17 בפרט. דומה כי העמדה העקרונית שהובעה בבית המשפט העליון, לפיה חיוב הכתובה תקף הלכה למעשה גם ב"סביבת יחסי הממון" של ימינו, מוביל למסקנה שהאישה זכאית למחצית הרכוש על פי הסדר איזון המשאבים ומחלקו של הבעל ישולם לה בנוסף, סכום הכתובה, בין משוערך ובין שלא. תוצאה זו אינה קיימת בדין תורה, שכן האישה אינה מקבלת גם רכוש וגם כתובה, אשר לכך בית הדין הרבני מצא פתרון, כפי שנראה להלן. בעיה זו, של עריכת הסדר איזון המשאבים עם פטירת הבעל תוך שילוב הכתובה הוא בלתי אפשרי, שכן, ביצוע הסדר איזון המשאבים כאמור בסעיף 6 לחוק, על פיו, היו נכסי האחד עולים על נכסי השני, חייב האחד ליתן לשני את מחצית ההפרש. כיצד משתלבת הכתובה בחישוב זה? לפני עריכת הסדר איזון המשאבים או אחרי עריכת הסדר איזון המשאבים ומי משלם מחלקו של מי את הכתובה?

הבעייתיות הגלומה בפסיקת בית המשפט העליון.

חזרנו שוב לתכליתה של הכתובה לפי דין תורה, שנועדה ליתן לאישה אמצעי מחיה שעה שאינה יורשת את בעלה המת, או כאשר גורשה על ידי בעלה בלא לקבל חלק מרכושו. מה לכל זה ולעת הזו, עת האישה יורשת מחצית מרכוש בעלה (בנוסף לחלקה מכוח החוק) או כשהיא נוטלת מחצית הרכוש המשותף בגירושין? מדוע תתווסף לה כתובתה? האם זה צדק חברתי? מה לכתובה "של פעם" ולזכויות האישה או האלמנה כיום?

הערבוב שבין דין תורה לבין חוק הירושה הוא מצב לא אפשרי, שכן אי אפשר להחיל עקרונות משפטיים שונים על אותו ענין. כאמור, הדין הדתי לא התייחס להתנגשות זו, שכלל אינה מוכרת בדין הדתי.

אולם, התמודדות נכונה עם קושי זה, אנו מוצאים דווקא בפסיקת בתי הדין הרבניים, המגשימים בפועל את הצדק החברתי, כאשר הם פוסקים מכוח סמכותם לחדש הלכות במסגרת הדין הדתי, "שאין כפל מבצעים". לדעת מרבית הדיינים, האישה לא יכולה לקבל גם כתובה וגם זכויות כספיות רכושיות מן הבעל, שלפי דין התורה (הדין הדתי) אינן מגיעות לה. כדי להבין הדברים לאשורם נצטט את כב' הדיין הרב אליהו היישריק מביה"ד הרבני בתל אביב:

[18]

"אין זה סוד, כי חלוקת הרכוש על פי חוק יחסי ממון "אינה תואמת" – וזאת בלשון המעטה – את חלוקת הרכוש כפי שהייתה צריכה להתבצע על פי הלכה. ההבדל העיקרי והמהותי בין קביעת ההלכה לקביעת החוק הוא בכך שעל פי החוק כל הנכסים והזכויות לרבות נכסים הרשומים על שם הבעל בלבד ולרבות זכויות שנצברו כתוצאה מעבודתו או עסקיו של הבעל במשך שנות הנישואין, מתחלקים בשווה בין שני בני הזוג, ולמעשה האישה מקבלת בהם 50%. ברור שעל פי דין תורה המקורי אין הדבר כן, וכל נכסים אלו היו נשארים ברשות הבעל.

כך למעשה בכל חלוקת רכוש המתבצעת בהתאם חוק יחסי ממון, זולת באחת משתי אפשרויות אלו: אם הסכימו שני הצדדים לדון לפני ביהמ"ש לענייני משפחה, שבזה בעצם בואם אליו בהסכמה קיבלו עליהם את כללי המשפט של אותה ערכאה, או לחילופין בהצהרה (ובקניין) לפני ביה"ד הרבני, כי רצונם שביה"ד ידון בעניינם על פי חוק יחסי ממון. אולם בכל מקרה בו נגרר "הצד המפסיד" ממצב זה – ובדרך כלל זה הבעל – ללא יכולת התנגדות לסמכות ביהמ"ש, הרי שהמצב הוא על פי השקפת ההלכה, שחלק מממון וזכויות הבעל נמצא בידי האישה שלא כדין.

מצב זה הביא לגישה המקובלת בבתי הדין הרבניים לפיה אין "כפל מבצעים". דהיינו, אין מקום שביה"ד יתן לאישה את הכתובה לאחר שהיא גבתה מהבעל באמצעות ביהמ"ש וחוק יחסי ממון כספים ורכוש שאינם מגיעים לה על פי דין תורה. לפיכך, על בסיס זה נוצרה הגישה המקובלת בבתי הדין הרבניים, שבמקרים אלו לא יפסוק ביה"ד לשלם לאישה את כתובתה".

בעניין אחר, אישר בית הדין הרבני הגדול את פסק דינו של בית הדין האזורי שפסק שיש מנהג לפשר בעניין הצמדות.

[19]

או שנותנים הצמדה מתורת פיצויים לאישה, אם מגיע לה, אבל אם קיבלה מאות אלפים שלא על פי דין תורה, לא תינתן הצמדה, לא מתורת פשרה ולא מתורת פיצויים.

בתי הדין סבורים שהכספים שצד מסוים זכה בהם על פי חוק יחסי ממון אינם מגיעים לו על פי דין תורה ומשום כך הם שלא כדין בידו. לכן אי אפשר לחייב את הבעל בכתובה, בתוספת כתובה ובפיצויים, כאשר ביד האישה כספים בעלי ערך שאינם מגיעים לה על פי דין תורה ויש לקזז את סכום חיוב הכתובה, התוספת והפיצויים כנגד כספים אלו.

מעניין במיוחד נימוקו של בית הדין הרבני הגדול לאמור לסתירה שבין סעיף 17 לחוק יחסי ממון לבין הסדר איזון המשאבים (הקובע שהחוק אינו גורע מזכויות האישה לפי כתובתה, קרי, שהאישה זכאית גם לכתובתה וגם לחלקה ברכוש כחוק). את הסתירה מסביר בית הדין הרבני הגדול בזו הלשון:

"אולם אין זה נוגע לענייננו כי הוראה זו היא לערכאה שדנה בחלוקה על פי חוק יחסי ממון ובחישוב איזון המשאבים אבל אין הוראה כזו כלפי הערכאה שדנה בחיובי הכתובה".

עוד מוסיף בית הדין הרבני הגדול וקובע שבשעה שהבעל התחייב על תוספת כתובה לא עלה על דעתו ללקות פעמיים, גם לפי דין מדינה וגם לפי דין תורה, ולא היה נותן מראש סכום ממשי בכתובה אם היה יודע שייגרר לבית המשפט לשיפוט על פי חוק יחסי ממון. זהו בעצם אומד הדעת שעל פי דיני החוזים. הנה כי כן, חזרנו לסנכרון המשפטי שבין שתי השופטות, ע' ארבל ומ' נאור, בעניין פלונית הנ"ל. הבעל לא היה מתחייב על הכתובה או בהסכם יחסי ממון אם היה יודע שילקה פעמיים.

נבקש להדגיש כי משקבע בית המשפט העליון בבע"מ פלונית ובעניין עיזבון פלוני כי על הכתובה יחול הדין הדתי, היה עליו לקבוע "שאינן כפל מבצעים" וכי אם האישה נוטלת מרכוש בעלה, הרי שהכתובה לא תשולם לה ולמצער תשולם כערכה הנומינלי ללא כל הצמדה. היעדר הצמדה הוא הצדק החברתי היום, שאם לא כן האישה ו/או האלמנה זוכה בכפל רכוש.

בית הדין הרבני מסתדר עם החוק האזרחי ומתאים את ההלכה למציאות, מה שלא עשה בית המשפט העליון בפסק הדין האחרון בעניין עיזבון פלוני, שהיה צריך לקבוע שהכתובה תתקזז מהירושה שקיבלה ולא תתווסף עליה. דבר נוסף, משהחיל בית המשפט העליון את הדין הדתי על תשלום הכתובה, הכיזד הינו קובע הצמדה, שעה שהדין הדתי אינו מצמיד את סכום הכתובה למדד. האם איתרע מזלו של הבעל, שלא יתגרש (שאז היה משלם את הכתובה ללא הצמדה), אלא שנפטר, שאז עיזבונו ישלם את הכתובה כשהיא צמודה למדד על פי פסיקת בית המשפט העליון.

על ההתנגשות שבין סעיף 17 לחוק יחסי ממון לבין הכתובה, עמד המלומד פרופ' א' רוזן-צבי כבר בשנת 1982

[20]

. הוא הצביע על הבעייתיות הקיימת כאשר סכום הכתובה ישולם לאישה מתוך נכסי הבעל ולאחר מכן יערך הסדר איזון המשאבים. תוצאה זו מיטיבה במידה ניכרת עם האישה ופוגעת באינטרסים של הבעל ועיקרון השוויון המונח בחוק נפגע. לפיכך, המליץ על פתרון על פיו יילקח תשלום הכתובה בחשבון בעת ביצוע הסדר איזון המשאבים באחת משתי דרכים חילופיות: האחת - סכום הכתובה ינוכה כחוב משווי הנכסים של הבעל לפי סעיף 6 (א) לחוק יחסי ממון (ככל חוב רגיל של הבעל). השנייה - סכום הכתובה יתווסף לנכסים ברי האיזון של האישה. התוצאה המספרית לדעתו תהא זהה. בכך, יתקיים עיקרון השוויון ואף צד לא יפגע. מעניין לציין שעד היום בתי המשפט לא מצאו לנכון לאמץ את הדרך הזו בדונם בהסדר איזון המשאבים במקרה של פטירה, בו בזמן שבית הדין הרבני (במקרה של גירושין) מצא לנכון לפתור את הדילמה, כמובא לעיל ("אין כפל מבצעים") ובכך שאינו קובע שסכום הכתובה צמוד למדד. נציין, כי במקרה של גירושין, גם אם לבית המשפט לענייני משפחה הסמכות לדון בהסדר איזון המשאבים, אין לו סמכות לדון בנושא הכתובה ושלייתה מן האישה.

סיכום

עתי, שהגענו לסוף הדרך, יצאנו וידינו על ראשינו. רוצה לומר, שאם מדובר "במקרה הטוב", קרי, פטירת הבעל, הכתובה תשולם לאשה עם הצמדה מיום הנישואין ואילו "במקרה הרע", קרי, גירושין, הכתובה תשולם לה מכוח בית הדין הרבני בערכה הנומינלי, אם בכלל, שהרי "אין כפל מבצעים", כנגד לשונו הברורה של סעיף 17 לחוק. מאידך, בא בית המשפט העליון והוסיף על כך, שהכתובה תהא צמודה למדד, כך שהוא הגביר את חוזקו של סעיף 17 לחוק, תחת להחלישו, כאשר עיקרון השוויון נפגע עוד יותר.

פתרון אפשרי הוא עשיית הסכם יחסי ממון שבו ייקבע שסכום הכתובה נכלל בהסדרי הממון ואינו נוסף עליו. פתרון זה לפעמים אינו נעים ואינו ישים. כמו כן, על הבעל לעשות צוואה שזכרה של הכתובה בא בתוכה, קרי, קיזוז סכום הכתובה ממה שהוא מוריש לאישה.

פתרון זה כרוך בעשיית צוואה כחוק, מטריד נוסף כשלעצמו.

לכן, הפתרון הפשוט הוא הנכון. הכל ביד הבעלים הנישאים. משמצינו שהכתובה הינה מעשה חד צדדי שעושה החתן ביום שמחתו, למה הבעל יוסיף לו צער, אם ביכולתו להתחייב על מעט, כל סכום שיעלה בראשו? שמונה עשר שקלים לציון חי, חמישים ושניים שקלים לציון בן, שנים עשר שקלים לציון גט ואם הוא רוצה שיהיה לו טוב, יכתוב שבעה עשר שקלים והמוסיף, יוסיף אפסים לימין כאשר יידבנו ליבו, שבבוא השעה ישלם אותם כאשר התחייב, עם הצמדה, עת יילקח לבית עולמו, בלי הצמדה אם יתגרש קודם לכן. כל זאת, בנוסף למחצית הרכוש שתיטול האישה, בין שיתגרש ובין שייפטר מעולמו.

תגיות: כתובה, שערור כתובה, משפט עברי, יחסי ממון, צוואה, יורשים

- [1] מומחה בתחום דיני המשפחה והירושה, מרצה בדיני ירושה, מרכז אקדמי של השתלמויות שונות ונמנה על צוות העורכים של כתב העת סקירה משפטית.
- [2] בע"מ 9692/02 פלונית נ' פלוני (לא פורסם, 21.8.2007) (להלן: "בע"מ פלונית").
- [3] שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ק"ו.
- [4] בבלי, כתובות נ"ד ע"א.
- [5] ירושלמי, כתובות ט, ז.
- [6] ראה פרופ' א' רוזן-צבי **דיני המשפחה בישראל בין קודש לחול** 237 (1990), שם הוא מציין כי הכתובה נועדה להבטיח את עתידה הכלכלי לאחר הגירושין עקב הנחיתות הכלכלית שלה. הכתובה מאפשרת שיקומה של האישה לאחר יציאתה מבית בעלה, הכתובה מאפשרת רמת שיקום גבוהה של האישה ומוסיף לה נופך של עצמאות.
- [7] ברשימה זו אנו מצמצמים את דיוננו לשאלה העקרונית של היחס שבין הכתובה מחד, למכלול הזכויות הנובעות ממקורות אחרים. להרחבה בשאלת היחס שבין הסכם יחסי ממון לבין צוואה ראו, שחר ליפשיץ "התכנון הכלכלי של המוות" **עת סיוע** גיליון מס' 2, קיץ תשע"ב; <http://www.justice.gov.il/MOJHeb/SiuaMishpati/Newsletter2/Mishpacha/MBMA.htm>; וראו גם אורי צפת "ההתנגשות שבין חוק יחסי ממון בין בני זוג לחוק הירושה" http://www.psakdin.co.il/fileprint.asp?FileName=/Mishpaha/Public/art_ccia.htm
- [8] ת"ע (ת"א) 951/75 **קיפר נ' עו"ד מ. רבשטיין, מנהל עיזבון**, פ"מ תשל"ח(2) 3. (להלן: "פרשת ברכה קיפר").
- [9] חוק הירושה, תשכ"ה-1965.
- [10] שולחן ערוך, לעיל ה"ש 2.
- [11] ע"מ (חיפה) 106/02 **ש.ב. נ' א.ב.** (לא פורסם, 10.09.2002).
- [12] בע"מ 9606/11 **עיזבון המנוח פלוני ואח' נ' פלוני ואח'** (לא פורסם, 20.5.2013), (להלן: "עניין עיזבון פלוני").
- [13] עמ"ש (תל-אביב-יפו) 30173-06-10 **פלוני נ' פלוני** (לא פורסם, 23.11.2011).
- [14] בתלמוד הבבלי, כתובות, פו ע"א, מסופר על קרובתו של רב נחמן שמכרה את כתובתה תמורת סכום כסף עבור הסיכוי שאם תתגרש ותהא זכאית לקבל כתובה מבעלה יעבור סכום הכתובה לקונה. היא התגרשה ומתה. את סכום הכתובה ירשה בתה של אותה אישה. באו הקונים ותבעו את בתה שתשלם להם את סכום הכתובה בהתאם להסכם עם האם (שמכרה להם את הכתובה בחייה). אמר להם רב נחמן, האם אין מי שייתן לבת עצה שתלך ותמחל על כתובת אמה, שהרי הכתובה היא שטר חוב של האם כלפי האב והבת היורשת יכולה למחול על הכתובה ולא יהא עוד חייב לפרוע אותה ואחר כך תירש את אביה כולל סכום הכתובה. זו הייתה עצה טובה וכך עשתה הבת. אחר כך רב נחמן הצטער ואמר: "עשינו עצמנו כעורכי הדיין" לתת לבעל הדין עצה מה לעשות, דבר שאינו ראוי לאדם חכם. שם תירצו, שמשום שהייתה קרובתו של רב נחמן ולכן "מבשרך אל תתעלם". אבל, מכיון שהוא אדם חשוב, שונה המצב שצריך לדקדק במעשיו שלא ידברו בגנותו שעשה דין לטובת קרוביו.

[15] ע"א 5774/91 יהלום ואח' נ' מנהל מס שבח חיפה ואח', פ"ד מח (3), 372.

[16] השופט רובינשטיין מעניק משקל רב לשערוך על פי הדין הדתי, תוך הפעלת "גדרי ההרמוניה והשכל הישר כאחד" ומדגיש כי על בית המשפט האזרחי להאזין בכובד ראש לקולות העולים מבתי הדין הדתיים ועליו לבחור בזה העולה בקנה אחד עם ערכיה של שיטת המשפט הישראלית (ההרמוניה). כך, הוא מעניק מרחב תמרון המאפשר הגעה לתוצאה צודקת, בין לפי הדין הדתי והן לפי הדין הישראלי בהתאם לנסיבות של כל תיק ותיק. על כן לא נוכל להמליץ או לחזות מראש כיצד תשוערך הכתובה בכל מקרה ומקרה.

[17] חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 (להלן: "חוק יחסי ממון").

[18] תיק (אזורי ת"א) 838835/8 פלונית נ' פלוני (לא פורסם, 24.1.2013).

[19] תיק (גדול) 835665/1 פלוני נ' פלונית (לא פורסם, 16.3.2011).

[20] א' רוזן-צבי יחסי ממון בין בני זוג 326 (1982), וראה שם גם חישובים לדוגמא.

שתף בפייסבוק שתף בטוויטר

תנאי שימוש | מפת אתר | צור קשר | חוק חופש המידע | טופס פנייה | | | © כל הזכויות שמורות 2016 משרד המשפטים

חזרה למעלה | התמונות באתר מוגנות בזכויות יוצרים. לתנאי הרישיון | אתר זה מבצע שימוש בקבצי "cookies", למידע נוסף